

KNJIŽNA POROČILA IN OCENE

POEZIJE DOKTORJA FRANCETA PREŠERNA Z DODATKOM V POEZIJAH NEPRIOBČENIH PESMI. Ob stoletnici Poezije slovenskemu ljudstvu posvečen in zanj prirejen ponatis. Ljubljana 1946. Uvod in razlago napisal A. Slodnjak. Izdal in založil Slovenski knjižni zavod v Ljubljani. Natinila tiskarna »Ljudske Pravice« v Ljubljani. 362 str.

V vrsti dogodkov, ki so v prvem letu svobode prispevali k popularizaciji Prešernovega dela, sta najpomembnejša dva: reprezentativna Prešernova razstava in izid prve slovenske komentirane izdaje Prešernovih pesmi, namenjene ljudstvu. Težko pričakovani in šele ob stoletnici Poezije pričakani dar, namenjen duhovno in socialno sproščenim množicam slovenskih kmetov, delavcev in razumnikov!

V nepojmljivo kratkem roku in v »nevšečnih okoliščinah«, ki so bile v tem, da je bilo prireditelju, ki si je zamislil izdajo Prešernovih Poezij, opremljeno ne le z besedno razlago, marveč tudi z obširnimi uvodom in komentarjem k vsaki pesmi, na razpolago le nekaj mescev, je dr. Anton Slodnjak opravil delo, ki so se nanj pripravljali mnogi prešernoslovci, pa ga niso dognali. Ne Levstik ne Levec in ne Luka Pintar svojih načrtov v tej smeri niso uresničili, ker je bilo prešernoslovje šele v povojih in so bili sami njega prvi pionirji. Šele ko so literarni zgodovinarji tega stoletja, dr. Ivan Prijatelj, dr. Josip Puntar, zlasti pa dr. Avgust Zigon in dr. Francè Kidrič, s sistematičnim delom pripomogli k boljšemu poznanju Prešernovega časa, pesnikovega življenja in njegovih umetniških hotenj, so bili dani pogoji za nastanek take knjige.

Odlok predsedstva SNOS-a z dne 1. februarja 1945, izdan sredi narodno-osvobodilnega boja na osvobojenem ozemlju, da se dan Prešernove smrti v bodoče razglašajo za vseslovenski kulturni praznik, je postavil naši literarnozgodovinski vеди prvo nalogo, ustvariti pomoček, da bo vsak Slovenec ne glede na svojo izobrazbeno stopnjo spoznal delo našega narodnega genija.

Kakšna naloga je čakala Slodnjaka, ko se je lotil prirejanja Prešernovega besedila, pisanja uvoda o Francetu Prešernu in njegovih poezijah, besedne, oblikovne, zgodovinske in vsebinske razlage pesmi za našega delovnega človeka na vasi, v tovarni, pisarni itd.? Treba mu je bilo zbrati veljavne izsledke prešernoslovcev, jih urediti in podati tako, da bo razlaga Prešernovega dela pravilna, razumljiva in pregledna in da bo nerazvajen in nerazgledan bralec našel v priročni knjigi odgovore na vsa vprašanja, ki mu more današnje prešernoslovje nanje odgovoriti, ter tako prirediti besedilo, da stara pisava ne bo motila užitka in ne hodila preveč v navzkrižje z danes veljavnimi pravopisnimi in slovničnimi pravili; storiti pač vse, da ne bo človek, ki mu šola ni mogla pokazati Prešerna, tjavdan ponavljal za drugimi, marveč da bo sam resnično spoznal, da je Prešeren naš največji pesnik, da nam je prav on pred kulturnim svetom ustvaril ime, da bo doumel, zakaj so se naši borci in politiki v boju za narodne in človečanske pravice sklicevali nanj in v čem je tista skrivnost njegovih stvaritev, da mu bodo te, bolj ko jih bo prebiral in o njih premišljal, resnično zmerom dražje, lepše in bolj človeške. Ko bi se bila ta naloga prireditelju knjige, dr. Slodnjaku, v celoti posrečila, bi bila idealno pa tudi prvokrat na Slovenskem rešena.

Oglejmo si najprej ureditev Prešernovih tekstov in priredbe besedila, kakor ju zahteva ljudska izdaja!

Pravilno je Slodnjak v prvem delu objavil pesmi tako, kakor jih je razvrstil v zbirki iz leta 1846 pesnik sam. Sprejel je vanjo Zdravljico v zadnji znani redakciji iz N 1848 oz. iz KČ V in tri zabavljive napise, ki jih je vseboval tiskarsko cenzurni rokopis (Abecedárju, Izdajavcu Volkmera fabul in pesmi, Novičarjem). Od tiskanih Poezij 1846 se tekst razlikuje v tem, 1. da je v skupini sonetov prireditelj uporabil tri naslove, ki jih je pesnik sam prvotno zapisal, pred tiskom pa spet črtal (Sonetje ljubezni, Zabavljivi sonetje in Sonetje nesreče), in 2. da je Matiju Čopu posvečeni sonet, v Poezijah 1846 natisnjen kot zadnji v razdelku Sonetje, postavil pod naslov Krst pri Savici, kakor ga je bil tjakaj o prvi izdaji Krsta (1836) uvrstil Prešeren sam. Zaradi značaja izdaje redaktor teh sprememb ni utemeljil; šlo mu je za preglednost, kar sklepam iz tega, da govori pri razlagi skupine Julijinih sonetov, ki sledijo Sonvencu (str. 245), da je Prešeren zložil več vencev sonetov, to je sonetnih ciklov, pri tem pa se mu je napačno zapisalo, ko pravi Sonetom ljubezni sonetni venci (str. 245). Uvrstitev Čopu posvečenega soneta pod naslov Krst pri Savici se da sicer zagovarjati z izdajo 1836 in s tesno notranjo zvezo, vendar bi bilo pravilneje, ko bi se upoštevala pesnikova zadnja zamisel, zveza med sonetom in Krstom pa močnejše podčrtala ali v uvodu ali v komentarju.

Poezijam 1846 je Slodnjak dodal 18 slovenskih pesmi, ki so ali nastale po izidu zbirke ali pa jih pesnik namenoma ni sprejel vanjo. Te so: 1. Vso srečo ti želim, 2. Romanca od Strmega grada, 3. Sveti Senan, 4. Nuna in kanarček, 5. Licovovi strelci, 6. Kar je, beži..., 7. Elegija svojim rojakom, 8. Nebeška procesija, 9. Šmarna gora, 10. Čudni dihur, 11. Metelčici, 12. Slomšku, 13. Gospodu Izmajlu Sreznjevskemu, 14. Matiju Čopu, 15. Antonu Linhartu, 16. Mihi Kastelcu, 17. Janezu N. Hradeckemu in 18. Prijat'lju Lašanu. Izbor teh tekstov je dobro premišljen in za ljudsko izdajo primeren, saj je odločala idejna in umetniška pomembnost pesmi. Nujno pa bi bilo označiti ta dodani del in ga ločiti od celote Poezij s posebnim naslovom (morebiti: Dodatek, Nameček ali pod.), da ne bo pri nepoučenih nejasnosti, kaj vsebujejo Poezije 1846, in čemu dvakratni naslovi oddelkov *Pesmi*, *Balade in romance* itd. (str. 43 : 304, 85 : 307 itd.).

Drugo je vprašanje razvrstitve. Pesmi bi bilo možno razvrstiti ali po vsebinsko-oblikovnem — to bi bil umetnostni in Prešernov kriterij — ali pa po kronološkem principu — to pa bi bil razvojno zgodovinski in znanstveni vidik. Tudi srečna kombinacija obeh vidikov bi se morebiti našla. Če se je Slodnjak odločil za prvo načelo, potem je napak, da je uvrstil posvetilo *Gospodu Izmajlu Sreznjevskemu* (str. 341) med *Zabavljive napise* (str. 339), ko sam na str. 37 čisto pravilno razlaga njega vsebino, češ, za Prešerna »je bilo odločilno le to, da je bil Sreznjevski odposlanec velike pradomovine Slovanov« in je zato pesnik hotel sporočiti ruskemu učenjaku, »da na skrajnem zapadu slovanstva gori v najboljših srcih vroč spomin« na to slovansko pradomovino. Po taki razlagi posvetilo torej ni satira in ga ni mogoče uvrstiti med Zabavljive napise. Podobna napaka je pri zadnjih treh pesmih v razdelku *Grobni napisi* (str. 342): sonet *Mihu Kastelcu* (str. 344), prigodniška oda *Janezu N. Hradeckemu* in posvetilo *Prijat'lju Lašanu* (str. 353) niso epitafi in zato nikakor ne gredo vsebinsko v isto vrsto ko nagrobna napisa Čopu in Linhartu.

Če bi upoštevali pri ureditvi dodatka vsebinsko-oblikovni vidik in ostali pri Prešernovih naslovih razdelkov ter se morebiti ozirali na vsaj približen kronološki red, bi se podala nekako takale razvrstitve: *Pesmi* 7, 5, 1; *Balade in romance* 2, 8, 9, 3, 4; *Različne poezije* 6—17, 18, 15—10, 11, 12—14, 15; *Sonet* 16. Če pa bi uvaževali le kronologijo (gl. Kidrič, Prešeren I, str. V—VIII), bi morali razdelki odpasti in bi moral biti vrstni red pesmi takle: 7, 5, 9, 1, 2, 8, 3, 4, 17, 6, 18, 13, 10, 11, 12, 14, 15, 16. Zdi se, da Slodnjak o tem vprašanju ni dosti premišljal in da je kratko malo sprejel za dodane pesmi vrstni red iz Pirjevč-Glonarjeve (1929) oziroma iz Pirjevčeve miniaturne izdaje (1939).

Glede izbora pesmi se pojavlja še eno vprašanje: Kaj pa Prešernove nemške pesmi? Vsaj dve sta idejno in umetniško tako pomembni, da bo tudi preprost bralec prikrajšan, če mu jih kakor koli ne posredujemo. Mislim elegijo Dem Andenken des Mathias Čop in sonet An die Slovenen, die in deutscher Sprache dichten. Ponatis nemških izvirnikov sploh ne prihaja v poštev. Morebiti bi bil uporaben kak starejši prevod (Medved, Stritar), če pa ne, bi kazalo poiskati novega prevajalca, v skrajni sili pa vsaj prevesti pesmi v prozo. Da bi bilo problem treba pametno rešiti, se vidi iz tega, da Slodnjak v uvodu ne more molče mimo nemške elegije Čopu (str. 27), omemba sama pa je brez koristi, če bralec nima prilike, spoznati pesem.

Grafična podoba pesmi, se pravi, kako je pesnik sam razporedil vrstice: kdaj jih piše tako, da se njih začetki vrstijo v ravni navpični črti, kdaj tako, da stoji ena vrstica bolj na levo, druga bolj na desno, da je v tej vnanji podobi doslednost kakor v kakem ornamentu, ne more biti čisto brezpredmetna, ker se tudi v tem izraža pesnikova volja in ker tiskarska oprema Poezija 1846 popolnoma ustreza še tako razvajanemu okusu ljubiteljev lepe knjige. Zato ne najdem razloga, da je v tej izdaji vnanja podoba naslednjih pesmi drugačna, kakor jim jo je izbral pesnik sam: *Strunam, Pod oknom, Prošnja, Ukazi, Sila spomina, Mornar, Soldaška, Zdravljica, V spomin Valentina Vodnika, V spomin Andreja Smoleta, Od železne ceste, V spomin Matija Čopa* (gl. geslo!), *Krempeljnu, Izdajavcu Volkmera fabul in pesmi, Kopitar, Novičarjem, Bahači ...*, *Pričuječe poezije, Gazele, Uvod h Krstu, Nebeška procesija in Smarna gora*.

Težak problem za vsakega izdajatelja Prešernovih poezij je jezikovna redakcija. Vse poljudne izdaje od Klasja (1866) pa do miniaturne (1939) obravnavajo jezik in črkopis po svoje, ker ju skušajo spraviti v sklad s sodobno rabo. Naravno je, da mora prireditelj ljudske izdaje tako približati jezik in pisavo bralec, da ga zdaj že nežive oblike in zastarela pravopisna podoba ne bodo po nepotrebnem motile. Dr. I. Prijatelj je glede izdajanja naših klasikov predlagal, naj bo jezikovna oblika tekstov »kolikor mogoče enotna in današnja, da ne moti užitka in ne bega naše nestalne pisave« (Slovenska knjiga, priloga LZ 1917, št. 2, str. 7). To načelo je sprejemljivo tudi danes s pristavkom, da je bojazen pred nestalnostjo pravopisa nepotrebna, ko imamo vrsto zanesljivih pomagal, n. pr. Breznikovo slovnico, Slovenski pravopis, Slovensko pravorečje in še kaj. Vem, da še starejše proze ni pametno mehanično natezati na slovnična in pravopisna kopita in da je še posebno težko najti pravo mero pri modernizaciji vezane besede, posebno pa še takšne, kakršna je Prešernova. Tu je treba imeti zanesljiv čut za metrum, ritem in glasovne figure ter upoštevati še, da noben slovenski pesnik ni tako tesno povezan z ritmom in melodijo domačega narečja kakor Prešeren z govorom svojega rojstnega kraja in okolice.

Na splošno lahko rečem, da je Slodnjak našel pri redakciji Prešernovega besedila za ljudsko izdajo pravo mero. Izenačil je z današnjo pisavo polglasnik, obrazila -am, -iga, -imu, -êjo, -i (loc. sing. pri subst. masc.), gorenjski -š- s knjižnim -šč-, -jn- z -nj-, zlogotvorni r, predpono nar- z naj-, ločila, naglasna znamenja itd.

Zase sem se težko sprijaznil s tem, da pušča apostrof, saj sta ga v poljudnih izdajah opustila že Pintar (1900) in Pirjevcc. Le pri predlogu *iz*, če je izpadel vokal, je apostrof neogiben. Oporo za opustitev apostrofa imam v rimi hiše-plešišče (331, 1, 3*) in gledišče-hiše (333, 5, 7), kjer je pisava besed gledišče in plesišče, ki jo mimo Prešerna uvaja Slodnjak, ker hoče biti tukaj dosleden, gotovo čudna, a doslednost bi potem tudi zahtevala pisavo Dolenjč, ne pa Dolenc (352, 17).

Glede naglasnih znamenj pesnik sam ni bil zmerom enako natančen in šele, ko je prirejal Poezije, je bil z njimi kar prerazsipen, ker je mislil na vse tiste svoje rojake, ki jih je bilo treba šele učiti, kako naj se vezana beseda bere. Danes pesniki redko rabijo akcente in to le, kadar se poudarek v knjižnem jeziku ne sklada z ritmom verza, kadar je možna dvoumnost in morda še, ka-

* Pokončna številka pomeni stran, ležeča pa vrsto.

dar gre za retorični poudarek. Noben greh zoper pieteto ni, če priznamo prireditelju v pogledu rabe naglasnih znamenj vsvo bododa, da le upošteva ritem verza. Dr. Slodnjak si je to stališče osvojil in večinoma obdržal le tiste Prešernove akcente, ki je treba današnjega bralca nanje posebej opozoriti.

Vendar so v tekstu ostala nekatera naglasna znamenja, ki jih bo vsak Slovenec brez vsega lahko pogrešil, n. pr. napnimo (61, 7), drevó (212, 4), sápic (252, 3), ústom (241, 12), svéte (251, 15), rájskega (251, 18), slovénskih (260, 4) bómo (260, 8), govoríco (260, 10), postávi (262, 1), kopíti (262, 4), izvóljeno devíco (265, 12), Popótnik (266, 27), puščávo (266, 27), bolečíne (270, 12), úpanje (271, 12), lopáta (272, 12), mrtváškem (273, 2), krščánsko (275, 11), blágor (285, 9), tláko délat (351, 16), imé pové (552, 6) itd.

Ko bi se Slodnjak ravnal po Slovenskem pravopisu*, oziroma po Slovenskem pravorečju (1946), bi moral popraviti tale Prešernova naglasna znamenja: cvetéjo v cvetéjo (58, 5), temnú v temnú (114, 19; SP¹ 249), lóhkò (Prešeren piše lohka) v lóhkò (135, 3; SP¹ 109), domà v domá (152, 10; SP¹ 46), próstost v próstost (169, 6; 170, 17), namèš' v namést' (184, 14; 262, 10), zvónčeke v zvónčeke (209, 19), razvéseljéno v razveseljéno (249, 8), na góro v na góro (355, 24; SP¹ 63).

V naslednjih primerih so v tej izdaji naglasna znamenja napačna, dasi so v Poezijah 1846 pravilna, in bi jih bilo treba popraviti: Zapuščéna v Zapuščéna (79, 23; 357, 22), prišlá v prišlá (137, 2), svetà v svetá (152, 1), bilò v bilò (170, 4), solzé v solzé (170, 12), kjerkòli v kjerkóli (250, 15), umrjéjo v umrjéjo (302, 19) in imé v imé (351, 2). Pri akcentuaciji poudarjenega vokaličnega r se Slodnjak ni oziral na to, da je Prešeren pisal ta glas v poudarjeni poziciji z èr, pri čemer mu je gravis služil le za oznako polglasnika, ne pa tudi za oznako glasovne kvantitete; zato bi moral namesto srčnemu (169, 2), srca (205, 3; 228, 15; 229, 12; 234, 1), vržéna (215, 6), vtřjena (253, 3, 14), novočrkárjev (257, 10), Vřba (265, 2), třnjevka (271, 8); otrpnil (271, 9); srce (219, 13; 293, 5), obřnit (348, 8) in obřni (348, 13) pravilno pisati: srčnemu (SP¹, 233; srčen), srca, vržéna (SP¹, 279), utřjen (SP¹, 267), novočrkárjev (SP¹, 36), Vřba (SP¹, 279), třnovka (SP¹, 256), otrpnil (SP¹, 163), srce (SP¹, 64), obřnit (SP¹, 149) in obřni.

Nujno bi bilo, da bi bile nekatere besede akcentuirane. Ozir na smisel zahteva naglasna znamenja na tehle besedah: préd (časovni adverb, možna je znamenjava s predlogom préd; 46, 24; 50, 10; 55, 2; 58, 5, 6; 59, 6; 60, 6; 66, 14; 102, 13; 103, 9; 104, 7; 128, 3; 129, 7; 166, 4; 187, 25; 210, 1; 211, 5; 244, 12; 251, 3; 279, 16; 289, 3; 337, 4, 11), počíla (136, 13), té (170, 22; 228, 13; 238, 4, 6; 244, 2; 250, 19; 277, 17; 294, 3), tó (249, 4), moré (251, 25), tí (253, 4), svét (308, 13). Tuje besede bi kazalo na vsak način akcentuirati vsaj pri besedni razlagi, n. pr. mizeréróm (125, 5) kotiljón (142, 3), Paganín (143, 3), Minérve (157, 2; 160, 6), Órfej (157, 8), Apólón (160, 3, 6), Fénis (161, 12), lingvíste (163, 13), puríste (163, 17), dúlce et útile (164, 6), Rómejevo (165, 13), Aligiéri (176, 3), Pégaza (182, 16), Katón (200, 14, 19), Lukanov verz v zabavljivem napisu na str. 200, Píndarovi (212, 23), satelítov (210, 16), Hánibal (210, 18), Dioskúri (219, 9), azúri (219, 14), Véneri (221, 10), Órfejevih, Órfeja (233, 15, 21), Parnási (235, 9), demánti (250, 17), bramíni (252, 24), tamburíni (253, 2), Harpíje (282, 8), Abídi (284, 10) in talár (291, 9). Tudi na gorenjske narečne posebnosti bi bilo treba opozoriti z naglasnim znamenjem: zakrčé (116, 13), zgódílo (142, 5), zročémò (150, 23), prebival'sča (208, 17), zbirál'sčih (209, 23), bežát' (220, 1), govorít' (232, 17), stráši (271, 8), sprósti (285, 12), čřti (295, 5); křsti (303, 12), zaláz'vatí (316, 11), odlášavcam (335, 15); pojéjo (320, 6), razsvétlil (342, 10), zapléc'vat (344, 8) in prav tako na nenavadno akcentuirane besede: Oščénje (84, 26), gréde (97, 5), visélnice (114, 17), dirjálo (115, 12), s kónjika (116, 19), odkópán (125, 19), žalòst (146, 6), pohújšljiva (166, 7), stvaríle (174, 8), pravljíčarjem (184, 1), éšov (186, 3), cétov (186, 2), Abecedárju, abecedárja (190, 14, 16), zláta (272, 16; 290, 8) in zóper stávi (ne: zóperstavi, 279, 13). Zaradi ritma in melodije bi bila priporočljiva akcentuacija naslednjih besed: váruj (46, 3; 353, 19), srce (47, 11), srčno (67, 7), zná, vé, učí, kakó, stanú in rime

* Krajšam: SP¹ = izdaja 1935, SP² = izdaja 1937.

na te besede (83), srca (102, 11; 243, 10; 244, 15; 292, 24), svetlo (115, 14); strašno (116, 15), rôko (120, 20; 121, 1), roké (121, 8; 344, 11), peté (122, 9), od sčca spet do srca (124, 15), grôbov (125, 11), pokôpat (125, 20), potfdijo (134, 15), trijé (136, 7), našel (141, 8), prišel (141, 19), na uhó (142, 9), našli (142, 10), ôrglarček (144, 15), nebá (148, 11), néba (149, 15; 212, 6); vezánje (159, 106), lúci (164, 2), dôkaj (172, 14), umóril (172, 14), učenóst (173, 5), nikdár (209, 10), kadâr (212, 9; 254, 22); skazále (253, 18), ugásnila (244, 12), póti (254, 9), tŕdi (257, 12), svéta (265, 4), pomóci (277, 6), vôjsko (281, 10), glávo (281, 12), stèbri (282, 9), jezéra (283, 8; 289, 12), jezéri (288, 9), vnémar (298, 9), mladó (309, 4), na pómoč (313, 19). Pa še doslednosti na ljubo: Turčije (122, 6; kakor stoji pravilno šele na str. 235, 4), namést' (170, 1; 188, 23), próstost (170, 7; 321, 16) in próstosti (316, 3).

Glede rabe ločil v prirejenem Prešernovem tekstu sem opazil tele napake:

1. vejica je odveč 63, 13 (hleba, in), 129, 11 (skopni, ko), 154, 17 (sproščen, al'), 184, 3 (slasti, kakor), 192, 13 (duhovna, in), 209, 2 (mene, in), 218, 12 (cvetečelične, ljubljanske, ljubeznive gospodične), 221, 5 (puščico, Kupido), 240, 2 (velo, in), 241, 14 (cvetlice, in), 249, 6 (zamuda, in), 258, 1 (bode, in), 262, 12 (imenitni, in), 267, 2 (gade, in), 268, 12 (v bran, sovražna sreča, stoji), 268, 17 (zmanjka, in; govorniška pavza bi se dala nakazati, če je že treba, s pomišljajem), 287, 7 (vtopljene, in), 290, 5 (naročila, in), 297, 11 (vere, in), 304, 8 (z menoj, al' z njim — kakor je prav 306, 8), 311, 16 (bral, in), 313, 20 (tepó, in), 314, 10 (morjá, in), 330, 1 (beračune, in), 349, 2 (méstnjanom, in);

2. vejica manjka med navedenima besedama: 82, 14 (srečne vesele), 189, 22 (kmet molitve), 191, 4 (lej pure), 210, 4 (da kar), 212, 13 (Lej tak), 219, 8 (Tak' kakor), 226, 12 (in kjer), 251, 2 (pesmi tebi), 254, 22 (kar Samo), 254, 23 (jamo pozabljeno), 254, 24 (vnukov veter), 249, 7 (pota polna), 251, 19 (glor'je vtisnjeni; oltarje Ljubezni), 262, 7 (jermenov meni), 268, 12 (Tak' siromak; siromak ti), 275, 14 (kri po), 276, 9 (trdnjavo zidano), 278, 5 (živet' nočém), 287, 8 (in da), 290, 6 (prstan samo), 309, 7 (zanesi mlad);

3. vejica je napačno postavljena: 162, 7 (prav: zrno in, kar), 259, 25—26 (prav: berimo in, kar), 273, 1 (prav: znabiti da, kdor);

4. namesto vejice naj bi bilo podpičje: 132, 5 (prav: pojo; obup), 145, 15 (bolje: melodije; toži), 191, 3 (bolje: brane; lej), 244, 3 (bolje: postala; kar), 280, 4 (bolje: polovice; med);

5. namesto pike naj bi bilo podpičje: 43, 10 (prav: rodi; od), 43, 14 (prav: ve; kak'), 43, 18 (prav: čas; in), 251, 21 (harmonije; kjer), 242, 5 (bolje: belo; in), 260, 4 (bolje: llir'jánov; prekôsili);

6. namesto pike naj bi bil klicaj: 33, 22 (mirú! — kakor pravilno 83, 24), 95, 8 (bolje: veljatel' Radi);

7. pika manjka: 136, 6 (prav: naredit');;

8. namesto podpičja naj bi bila vejica: 172, 6 (prav: léta, kmalu — Prešeren ima zaradi vokativa klicaj);

9. namesto podpičja naj bi bil klicaj: 224, 7 (imena! Tam) in zaradi te spremembe na isti strani vrstica 9 namesto klicaja pika (plamena. Ko);

10. namesto vprašaja bi bilo bolje postaviti piko: 290, 14 (prebiva. Pri);

11. namesto klicaja bi bilo bolje postaviti vejico: 95, 12 (stare, ako), 255, 6 (goreče, vam), 117, 3 (lej, smrt — kakor stoji pravilno na str. 120, 21: lej, sonce);

12. namesto klicaja bi bilo bolje postaviti piko: 271, 4 (ječa. Navadile);

13. namesto klicaja bi kazalo pustiti dvopičje, kakor ga ima Prešeren: 43, 6 (oznanuj: Kak');;

14. narekovaje bi uporabil 212, 23, kakor jih je v prejšnji vrstici rabil tudi Prešeren, namreč: Ta veli mi: »Poj sonete!« oni: »Poj balade!«.

Da je prilagajanje Prešernovih ločil zdajšnjim pravopisnim pravilom silo kočljiva zadeva, a vendarle neizbežna, kažeta iz množice primerov tale dva: Pesnik stavi za vsakim zvalnikom klicaj. Po današnji rabi je takale Prešernova

interpunkcija nesprejemljiva: Strúne! mílo se glasíte, | Mílo, pésmica! žalúj; Sêrca bolečine skrite | Terdosêrčni oznanúj: | itd. Ločila v tej kitici je Slodnjak pravilno popravil, razen na koncu kitice, kar sem navedel že zgoraj. V tej zvezi omenim, da se mi zdi, da je klicaj tudi na koncu prve kvartete soneta *O Vrba* le znak za vokativ, in imam zato občutek, da je klicaj na tem mestu prekrepek ločilo. Vsebinsko in sintaktično sta 1. in 2. kvarteta tega soneta tako tesno povezana, da bi se jaz odločil za popravek in bi nadomestil Prešernov klicaj s podpičjem. Da bi to ne bil nikakršen greh, me prepričujejo vsakokrat vzorne recitacije tega soneta po naših najboljših recitatorjih.

Kako velike važnosti je vprašanje interpunkcije pri Prešernu, vidimo morda najbolj iz filozofskega utrinka, znanega po Kastelčevem zapisu pod naslovom *Prešernova vera*. Raba vprašaja za besedo Bog in pisava naslednjega verza z malo začetnico gotovo ni v skladu niti s Prešernovim načinom pisanja niti z našim zdajšnjim pravopisom. Ker pa je prav od tega vprašaja odvisna vsebinska razlaga pomenljivega aforizma, je značilno, da Slodnjak ni sledil dr. Prijateljju (Duševni profili slovenskih preporoditeljev, 1935, 141), ki je sprejel Koršev predlog trivrstične oblike in sploh opustil vprašaj. Ta problem utegne biti rešljiv le, če se bo našel Kastelčev rokopis in če se bo kak potrpežljiv jezikoslovec, ki bo hkrati estét, literarni zgodovinar in filozof, lotil Prešernove slovnice, se pravi: nadrobne razčlembé Prešernovega jezika in pravopisa. Da bi bila tudi to naša narodna dolžnost, se vidi iz že kar mučnega, ob vsaki izdaji drugačnega obravnavanja Prešernovega teksta. Prvi resni korak v tej smeri je Kidričev Prešeren I, opremljen z vsem znanstvenim aparatom (gl. str. 380 i. d.), medtem ko je Žigonova Prešernova čitanka (1922) v tem pogledu silo pomanjkljiva in nezanesljiva zaradi premnogih neutemeljenih samovoljnosti.

Glede tekstne redakcije v Slodnjakovi izdaji še nekaj pripomb. V navzkrižju s SP so še tele reči:

1. Velika začetnica bi morala stati: 124, 10 (prav: zamišljen? Kaj), 209, 21 (prav: Filomele), 197, 9 (prav: drhal? — Svoj).

2. Z malo črko bi bilo treba pisati muza (166, 11), muzam (167, 9), Ajdovski gradec (ne Gradec, 277, 2) in gigantov (269, 3). Velika začetnica na str. 177, 3 je nerodna, morda bi si človek pomagal tako, da bi postavil direktno vprašanje *Kaj Petrarkov, kaj nam Tasov treba pevcev je prijetnih?* med narekovaje in pisal naslednji verz zaradi zveze s prejšnjima z malo začetnico dalje.

3. SP določa namesto plesavec (122, 4), prebivavec (145, 3), Izdajavcu, 'zdajavec (193, 16 in 18), premagavec (196, 3; 210, 18; 289, 1), plesavk (230, 26) in mašč'vavec (310, 14) pisavo z -l- (n. pr. plesalec, prebivalcev, Izdajalcu itd.).

4. Zamenjava predpone *u* in *v* zaradi ritma v primerih kakor *v*bogo (117, 2), *v*smiljena (125, 4), *v*smrtil (125, 15) itd. in obratno: *u*šêč (156, 2), *u*pije (163, 12), *v*name (166, 3) se mi danes ne vidi več potrebna, saj berem na primer v Ruplovem Slovenskem pravorečju (str. 38, 39): »Taka prilagoditev pravopisa v pesmih pa se nam zdi danes čisto odveč, saj se črki *u* in *v* v mnogih primerih... izreki prav nič ne razločujeta. Umni bralec n. pr. bo Prešerna pravilno bral, tudi če... pišemo natanko po današnjem pravopisu (ugasnila, ugasne; vname, vneta; usmili, vsa).«

5. Danes pišemo skupaj: pokonci (ne: po koncu, 121, 17; a prav: 282, 14; SP² 154), narazen pa: po sili (ne: posili; 159, 8 in 157, 2; SP² 185).

6. Po SP je prav: oznanuj (ne: oznanuj, 43, 6; SP² 145), apostelj (ne: apostel, 193, 19; SP² 39), zarjavi (ne: zarijovi, 159, 13; ozir na besedo *ponovi* je nepotreben, ker je rima enozložna) in trnovka (ne: trnjevka, 271, 8; SP² 207).

Glede približanja glasoslovja sodobnemu knjižnemu jeziku sem že omenil, da se s Slodnjakom v načelu strinjam, vem pa, da je težko določiti mejo skrajne dopustnosti. Če se je Slodnjak odločil, da n. pr. v 5. Sonetu nesreče spreminja najkrepkeje poudarjeno besedo v verzu *tjê* v *tjà*, potem bi smel izenačiti vsaj še kakoršne (58; 11, 13) v kakršne, drugega (128, 9) v drugega, družih (134, 12) v drugih, vbozega (211, 4) v ubozegega in vsacega (226, 8) v vsakega; dalje še pri kafeti (209, 12) v pri kafetu (zlasti še, ker splošno izenačuje obrazilo i z u), k očeti in na sveti v k očetu in na svetu (303, 3, 4) in piščel (253, 2) v piščal.

Nedopustni so taki popravki, kadar gre za rimo. Tako je Slodnjak pokvaril rimo, ko je spremenil zmedil v zmedel (260, 10), ker se beseda rima na naredil (260, 7), in vunajni, nekdanji v vunanji, nekdanji (282, 3, 5), ker se besedi rimata na pokrajni (282, 1). Podobna napaka je tudi na str. 247, kjer se glagola *odpira, ozira* rimata s samostalnikoma *mera, večera* in je Slodnjak popravil *ozera v ozira*, ni pa tudi popravil *odpera v odpira*. To bi moral in smel napraviti zaradi doslednosti in zaradi izreke (gl. Slov. pravorečje str. 24).

Brez potrebe se mi zdi korektura Prešernovega verza (169, 4) *domače sem lepé poznal dekleta v domača sem lepá poznal dekleta*. Naravnost sintaktična napaka pa je nastala s popravkom verza (235, 6) *vredne dela niso jih budile*, kjer mora oblika *budile* ostati zaradi rime, v *vredna dela niso jih budile*, slovnična pa s sicer izjemno opustitvijo apostrofa v besedi *pokopat* (125, 20), kakor da je to supin in ne nedoločnik (prav torej: *pokopat'*, če dosledno rabimo apostrof, kakor ima Prešeren). Blagozvočnost je pokvarjena s popravkom *ko, ki budí v kot ko budí* (231, 24).

Za navadne tiskovne napake v pesmih in razlagah imam: dvopičje za besedo *venec* (prav: podpičje, 64, 23), zore (prav: zora, 85, 15), stihih (prav: stikih, 86, 24), prej (prav: pred, 95, 13 in 14), številka strani 115 manjka, Posebno (154, 8; prav: posebno), pojem (157, 19; prav: pojem), verza 4 in 5 druge decime v Glosi sta po nepotrebem razmaknjena (177), zadnja vrsta na str. 185 in 186 sodi nad črto, iz Nemškega (188, 12; prav: z Nemškega), besedo *pesem* (pl.) bi bilo treba popraviti (kakor 177, 6; 228, 7; 250, 22) v *pesmi* (209, 20; 235, 7). Krajna (235, 19; prav: Kranja, kakor Kranji 282, 13), obdaja (258, 3; prav: obhaja), pridrvil (314, 1; prav: pridrévil) pa še v kazalu: Oj Vrba (360, 30; prav: O Vrba) in Memento mori ni Sonet nesreče (361).

Uvod O Francetu Prešernu in njegovih poezijah, ki naj vpelje bralca v umevanje Prešernove dobe, pesnikovega življenja in njegove tvornosti, obsega 34 strani. Pisec ga je pisal z znanjem in vnemo. Z zanosom in s srčno toplino prepričuje in prepriča bralca, da je naš Prešeren zares hotel biti pevec svobodnega in častnega naroda (19). Krepko in značilno je prikazal dobo, potek pesnikovega življenja in borbe z malomeščansko okolico, Prešernov odnos do prijateljev (Čop, Smolč, Korytko) in do nasprotnikov (mrkogledi zelotje s Kopitarjem), do ilirizma ter do ženske (prve ljubezni, Julija, Ana, Jerica Podbojeva) in živo ponazoril pesnikov umetniški razvoj.

Da bi uvedel bralca v lepoto in globino Prešernove poezije, razlaga na prvih straneh, kaj je pesem. Na esejističen način dopoveduje, da je pesem naj-zvestejši odraz življenja, kakršnega živi zdrav naravni človek. Spev narave se v prvotni družbi izraža kot ljudska poezija, medtem ko je Slodnjaku umetno pesništvo izraz »spopadov in porazov mestnega življenja v samem sebi in z drugimi mestnimi življenji na podlagi onega naravnega speva iz prvotne dobe«. Tako skuša prikazati nastanek ljudske in umetne pesmi in ga razložiti iz človekovih odnosov do prirode in njegovega spremenjenega načina življenja. Umetna pesem se je torej po Slodnjakovi razlagi rodila, ko se je človek ločil od naravnega življenja — mišljeno je pač kmečko življenje — in se naselil v mestu. Takšna razlaga utegne ponazoriti individualni pojav pesnika Franceta Prešerna, na splošno pa ne velja, ker ne zajema problematike družbenega in kulturnega razvoja v celoti. Med prvotnim naravnim človekom in prefinjenim prebivalcem mesta je predolga razvojna pot, da bi se dala zajeti v tako zgoščeno formulo. Bistvena razlika med tradicionalno in umetno poezijo ni v procesu umetniškega ustvarjanja, marveč le v načinu, kako se besedna umetnina posreduje okolici in kakšno je njeno nadaljnje življenje. Saj nas vendar tudi sodobnost uči, da utegne umetna pesem, torej stvaritev pesnika, ki živi v mestnem okolju in ustvarja iz njega in često tudi zanj, postati last ljudskih množic tako, da ponarodi. Kakor je nazorno razložen ritem življenja, izražajoč se v pesmi, tako ne vem, če bo bralcu iz uvodnih odstavkov jasna sociološka podstava umetnosti.

Netočna je trditev, da je s pesnikom izumrl Ribičev rod v moški vrsti (8), nedokazana pa, da je bil pesnik v dijaških letih prvak po vplivu na součence (9). Ne morem se strinjati, da bi bil »v trpnem slikanju življenjske nesreče«.

namreč v Sonetih nesreče, »vroč in dejaven upor« (22), pač pa vidim v njih le prepričljivo umetniško izpoved deprimiranega človeka, ki je omahnil v boju z okrutno, le po gmotnih dobrinah hlepečo družbeno sredino, ali — kakor pravi dr. Kidrič — »en sam glasni krik obupa, kakor da se je pesnik zvil v slutnji nesreče, ki bi jo utegnila imeti zanj celovški izpitni rezultat in ljubljanski ljubezenski razplet (Prešeren II, str. 221). — Tudi trditev, da Prešernu v zadnjih ljubljanskih letih »ni bilo več težko urediti pesmi v Poezije« (37), mi ne gre v račun, ker si ne morem misliti, da bi tako kritičen pesnik kar mimogrede iz svojih pesmi izbral najlepše in napravil iz njih novo veličastno umetnino, kakor je kompozicija Poezij. Da se je Prešeren več let ukvarjal z redakcijo te svoje edine pesniške zbirke, kažejo pesnikove lastne izjave v pismih že izza avg. 1836, dalje variante mnogih pesmi, pa tudi eden izmed načrtov, ki nam je sporočen, da bi dodal slovenskim pesmim še nemške.

Vsakoogar, ki ve za glavne probleme sodobnega prešernoslovja, bo posebno zanimalo, kako Slodnjak razlaga sonet *Je od veselga časa ... in v zvezi z njim Prvo ljubezen, Gazele in Sonetni venec*. Pisec je bil tu v težkem položaju prvič: glede na to, da stavi začetek Julijine dobe v svojem Pregledu slovenskega slovstva 1934 (90, 91) v leto 1833 in se v tem strinja z dr. Kidričem, in drugič glede na svojo kritiko Kidričevega Prešerna (Sodobnost 1936) in na svoj biografski roman o Prešernu (*Neiztrohnjeno srce*, 1938, II. del, 81—84), kjer se ujema z dr. Žigonom, da je Prešeren opeval Julijo že l. 1831 v Prvi ljubezni in *Gazelah*. Če primerjamo Slodnjakove misli o tem v uvodu in v razlagi omenjenih pesmi, se ne moremo otresti vtisa, da je pisec v zadregi. Z vsem poudarkom izjavlja na več mestih, da priznava znanstveno temeljitost Kidričevih dokazov, a kljub temu ne more slediti za njimi, noče pa tudi tako jasno izjaviti, da soglaša prav za prav z Žigonom. Izhod skuša najti z možnostjo »tretje razlage«, da je namreč »Prešernu v l. 1831—1833 važnejša stvar slovenska ljubezenska pesem sploh kakor pa misel, opevati to ali ono dekle« (23). S to »tretjo razlago« se kljub utemeljevanju, da je življenjsko »docela mogoče, da je bila prvotna Prešernova ljubezen do Julije takšna, kakor jo opevajo *Gazele*«, ker da je »ljubezen čustvo, ki valovi, in mogoče je, da je pesniku izvoljenka danes brezčutna spogledljivka, jutri kraljica in pozneje celo čarobnica« (204), znajde v položaju, da oporeka sam sebi, ko pravi: »Teško si je misliti, da bi Prešeren, ki je zajemal vsebino in misli svojih pesmi iz lastnega razgibanega življenja, v Prvi ljubezni tvoril neko umetnost zaradi umetnosti« (171). Potemtakem Slodnjak, kljub pravkar navedenemu stavku, v uvodu uči, da je Prešernova ljubezenska pesem iz časa 1831—1833 vendarle larpurlartistična. Res je, da prihajajo plodna doživetja »tako tiho, da jih pesnik sam dostikrat presliši« in da jih zato tem laglje preslišita kritik in slovstveni zgodovinar (217), toda če pesnik sam zapiše »Pesem moja je posoda tvojega imena«, mu morata kritik in literarni zgodovinar verjeti, če nista resnično preslišala tega je in ga vsaj smiselno spremenila v *bo*, ker jima tako bolje služi za oporo neke domneve. Če se že opiramo na psihološke možnosti in nujnosti, potem bi bilo treba upoštevati dejstvo, da pesnik l. 1831 ali v 1. polovici 1832 ni mogel obljubljeni, da *bo* zložil čez leto dni in še kasneje besedno umetnino, ki *bo* zares posoda imena Julije Primic. Ne rečem, naj bi Prešernov komentator zamolčal različno razlago soneta *Je od veselga časa teklo leto*, menim pa, da v ljudsko izdajo ne sodi šele iskanje tretje možne razlage, ker bi bilo treba tako razlago poprej znanstveno utemeljiti, ne pa polemizirati v ljudski izdaji niti z Žigonom niti s Kidričem ter se zatekati k resnici, ki v tej zvezi ničesar ne pove, da je poezija »mnogoobrazna in samosvoja lepota, ki se razodeva vsakomur po svoje« (225). To so torej tista mesta v uvodu in komentarju, o katerih pravi Slodnjak, da ne more slediti za prof. Kidričem (353).

Kljub omenjeni ponesrečeni »tretji razlagi« pa priznam, da je Slodnjak pokazal veliko tenkočutnost, ko je podčrtal pomen Prešernovega orfičnega hrepenenja in s tem prvi pri nas opozoril na važnost Orfejevega motiva. S to osvetljava se je razumevanje Prešernove poezije močno poglobilo; le tega ne vem, če *bo* ta izdaja lepo misel res lahko tako posplošila in utrdila, kakor bi jo bilo treba.

Vsakomur bi bilo težko zadesi pravo, katere besede in besedne zveze je treba bralcu razložiti. Značaj ljudske izdaje govori za načelo: rajši preveč ko premalo, saj je treba mimo različne izobrazbene stopnje bralcev upoštevati celó razliko med narečji.

Glede na pravkar rečeno pogrešam razlago vsaj naslednjih izrazov: lojtra (86), zapoldan, rodu Abrahamov'ga hči (98), odreče (99), brevir, vgovarjal (102), graja (114), bit' staršim prijetna (119), glasova (121), čutar'ca (124), mizerere, libera (125), zajtro (129), kancelir, vklon (135), mušketir (139), Sloven (157), slavščina (161), besedišče (162), gorjačar (162), Filomela (209, gl. Kidrič, Prešeren II, 241), tercijalka (215), sanje kratkočasne (239), zarje ne zamuda (242), talar (291), gine (327) in hodnik (356).

Naslednje besede so sicer razložene, vendar ne tam, kjer jih bo bralec iskal, pa tudi opozorila ni, naj si išče razlage drugod: elegija (20, 250, 251, 324), magistrale (24, 226, 245), klasik (157, 182), homeopat (187), Lenora Estijanka (229), Togenburg (247), Kompostelje, Trsat, Višarje, Marijino Celje (251).

Omemba variant v ljudski izdaji se mi ne zdi nujna (65, 91), tudi Gregorčičev prevod Jeremijevih žalostink ni v organski zvezi z Orglarjem (146), kakor ne Zupanovo besedotvorstvo z Novo pisarijo (162).

Preglednosti pogrešam v tehle primerih: na str. 176 se opomba 2 poziva na to, »kar smo rekli o Ovidijevem izgnanstvu...«, v resnici pa se govori o stvari šele na str. 180; pri omembi Lavre in Petrarke na str. 246 bi se bilo treba sklicati na str. 170, op. 4.

Nerodna ali napačna je razlaga v teh primerih: »ni take je mladenke... poje človek, ki je imel v ljubezni zgolj neuspeh ali nesrečo« (66), Nemškuta ni treba, da bi bila Nemka, marveč je lahko ženska, ki rada nemškuje (88), Rozamunda je roža sveta, ne cvet (92); drekaajo: učinkovitost ni v rabi tujke, marveč v trivialnosti izraza (158); Dante se ne odpravlja na pot, ko je »na sredi svojega življenja poti, to je v *stridesetem letu*«, marveč se to potovanje začinja v svetem letu 1300, ko šteje pesnik 35 let (172); vatel ni isto ko laket oz. komolec; vatel sega od prstov do sklepa v ramenu, laket pa le do kolenca (178); beseda *pesem* (201, op. 1) je smiselno razložljiva v edninski obliki, zato je ne kaže razlagati z množinsko obliko; jesen se ne prične že julija ali avgusta (211, op. 3), marveč se takrat leto preokrene; Helenina lepota ni zadala smrti junakom (211, op. 5), pač pa je bila nje posredni vzrok; *da bo vid'joča* se pravi: da bo vidna, ne pa: da boš videl (247, op. 1); Herina lepota ni slovela le v domačem kraju, to je v Sestu, marveč celo na drugi obali morja, to je v Abidi, kjer je bil doma njen ljubi (284, op. 12), ni pa izključeno, da se je pesnik tu sam zmotil; Možovu se ne nanaša na Hradeckega, pač pa na nižjega strelskega mojstra in ljubljanskega meščana Karla Moosa (332, op. 6), kakor je dokazal L. Pintar (LZ 1907, 687). Pogrešam še pojasnila, da beseda Perjatelj (197, 3) izjemoma ni popravljena zaradi dolgega zloga v heksametru, in razlage še nekaterih težko razumljivih mest, n. pr. 6. verza Zgubljene vere (inverzija; 58), 2. tercete v 3. sonetu Sonetnega venca (229), 2. kvartete soneta Na jasnem nebu (250, zlasti izraza *ne razžali*), 1. verza v sonetu Oči bile (253) zaradi inverzije in 6. verza na str. 292 (šel naj' vsak sam bo skoz življenja zmede). Primerno bi bilo tudi opozoriti na besedno igro »prešerne« pesmi (201), ki spominja na podobno v Povodnem možu, in na duhovito uporabo zgodbe o oslovi senci prav iz Metelkove slovnice v zvezi s sonetom o kaši (258, op. 4). — Druge besedne razlage pod črto so smotrne in gotovo dobro služijo preprostemu bralcu, pa tudi učencem v višjih razredih srednje šole.

Ostane nam še Slodnjakov komentar k Prešernovim pesmim. Vprašanje je, kaj naj v ljudski izdaji komentar še vsebuje, če sta uvod in besedna razlaga do kraja premišljena, dosti temeljita in gospodarna. Po mojem vse to, česar v uvodu, ki prikazuje celotno delo, v zvezi s posamezno pesmijo ni kazalo povedati: kdaj je pesem nastala, kateri doživljaj je sprožil pesnikovo ustvarjalno silo, kaj je vsebinsko jedro teže umljivim pesmim, kako je pesnik svoje misli in čustva oblikoval, kakšna je oblika pesmi, kdaj je umetnina prvokrat izšla in kje, kakšen je bil nje odmev pri sodobnikih in morebiti še, kaj pomeni kot

del v celoti pesnikovega ustvarjanja. To bi najbrž zadostovalo, da bi bralec dojel vsebinsko in oblikovno stran umetnine. Tu zadeti pravo je še težje kakor pri besedni razlagi. Posredovati moraš le bistvene reči in tu ne velja isto načelo ko pri besedni razlagi, ko smo rekli: bolje preveč ko premalo, kajti namen komentarja ni le dojetje vsebine in lepote umetnine, marveč tudi splošna umetnostna vzgoja. Zato pa, menim, moraš nuditi bralcu le tiste najnujnejše stvarne podatke, ki jih je znanstvena kritika sprejela, mu dati pobudo za lastno iskanje in doživljanje lepote ter zlasti za vrednotenje.

V tem pogledu dobro služijo svojemu namenu razlage pesmi: Sem dolgo upal, Dekletom, Sila spomina, Soldaška, Od železne ceste, Zapuščena, Nezakonska mati, Pevcu, Hčere svet, Učenec, Dohtar, Judovsko dekle, Zdravilo ljubezni, Lenora, Povodni mož, Nova pisarija, Predgovor in zagovor, Vzrok nezlatega veka, Čebelice pesmim brez s in c, Čebelice pevcem letnih časov, Vodniku, Ravnikarju, Abecedárju, Kremplju, Narobe Katón, 2., 4., 6. in 7. gazela, Sonetje ljubezni 2, 3, 4, 5, Sonetni venec 5—15, Na jasnem nebu, Marskteri romar, Zgodi se včasih, Kadar previdi, Odprlo bo nebo, Al' prav se piše, Ne bodmo šalobarde, Sonetje nesreče 3—6, Memento mori, sonet Matiju Čopu, Uvod h Krstu, Licovski strelci, Kar je..., Elegija svojim rojakom, Nebeška procesija, Šmarna gorá, Slomšku, Gospodu Izmajlu Sreznjevskemu, nagrobna napisa Matiju Čopu in Antonu Linhartu, sonet Mihju Kastelcu, Janezu N. Hradeckemu in Prijat'lju Lašanu.

Pri morebitni novi izdaji bi bili potrebni naslednji popravki: navesti je treba prvi natis tudi pri pesmih Pod oknom, Prošnja, epilog k Sonetnemu vencu (omenjen šele pri 4. sonetu), Al' prav se piše, Metelčici, oziroma kje omeniti, da je pesem, kjer to ni posebej povedano, prvokrat izšla v Poezijah. — Bolj v uvod spada omemba neuspeha pri izpitu v Celovcu (97), opis začetka razmerja z Ano Jelovškovo (133), zgodovina 20 Sršenov, pripravljenih za KČ III (ali pa kot uvod ali sklep skupine Zabavljivi napisi, kakor n. pr. pri Gazelah in Sonetnem vencu; 191), o ponatisu Prešernovih pesmi v Murkovi slovnici (194), o ilirizmu (199) in marsikaj iz razlage soneta Ni znal molitve (243).

Zgodbo o Ifigeniji in Orestu, ki jo komentator uporablja za razlago Zgubljene vere (59), čeprav v pesmi ni govora o njej, bi bilo treba prej pojasniti ali pa opozoriti na opombo 2 na strani 238.

Nepravilne ali vsaj tvegane so v razlagah naslednje nadrobnosti: da izhaja pobuda za Zdravljico iz Koseskega pesmi Slovenija cesarju Ferdinandu (68), podobno pri pesmi V spomin Andreja Smoleta, manjka pa tu opozorilo na lahkotno dikcijo kot izraz pivskega okolja (74); da je v spominu Valentina Vodnika »prikazal Prešeren svojo lastno duhovno osamljenost« (70); domneva, da je Kastelčevo Vezilo vplivalo na nastanek Neiztrohnjenega srca, podprta s Kastelčevo netaktnostjo (150), se mi zdi prisiljena, pač pa verjamem, da je balada nastala pred 3. decembrom 1845 in je Vezilo le njen odmev; da je pesnik zložil žensko zvestobo šele po 1838, »ko je sklenil v pesmi in v življenju poglavitne račune z Julijo« (144), medtem ko stavlja Kidrič nastanek te pesmi v čas po juliju 1837 ali v leto 1838, opirajoč se na članek o Paganiniju (IB, 22. julija 1837) in pismo Janeza Čopa Jerneju Zupanecu z dne 20. decembra 1840 (LZ 1934, 733); razlaga izraza *muhe lovi*, češ da »Kastelic sitnari in se kuja« (189, 4), se mi zdi prisiljena, ker gre najbrž za besedno igro s pomenom: čebele ravnati in zapletati se v ljubezenska razmerja v dvomljivimi ženskami; notranja zveza med 3. gazelo in 4. sonetom (209) ter med 5. gazelo in 9. sonetom Venca (211) ne prepriča, medtem ko bi kazalo opozoriti na očitne paralele sonetov v Vencu in na njega celotno arhitektoniko, kakor jo je podal dr. Jože Kastelic (DS 1945, 110); Ogrlar ni le obračun s krivičnimi kritiki duhovni, pač pa tudi z ozkosrčnimi laiki Kopitarjevega in Bleiweisovega kova (147); da nam je velika strast (= ljubezen do Julije) ohranila Prešerna-lirika, a ugrabila Prešerna-dramatika in pripovednika, ker trditev ne upošteva možnosti pesnikove osnovne nadarjenosti ali le za liriko ali za dramatiko oz. pripovedništvo (245); razlaga pesmi Nuna in kanarček (318) je nepregledna in se po nepotrebnem izgublja v polemiki s Kidričevo študijo Prešeren in ljubljanske uršulinke (Kronika 1934).

V takšno zvezo ne spada: omemba Levstikove Ježe na Parnas (183), ker bi doslednost pri ugotavljanju, katere Prešernove pesmi so vplivale na nastanek te ali one Levstikove, Stritarjeve itd. pesmi vedla predaleč; omemba Zupanove internacije l. 1835 v zvezi z epigramom Pušičarjem (183); omemba Levičnikovega članka v celovški Carinthiji v zvezi z epigramom Levičnjeku in Lesičnjeku (187), ter omemba Kopitarjevih »zagrenjenih let« pri epigramu o Kopitarju (196).

Za ljudsko izdajo je preobširna razlaga heksametra, ki je o njem govora na treh mestih (154, 185, 192), bolje bi bilo, ko bi ga Slodnjak razložil enkrat in se potem na to razlago sklical, kjer bi bilo treba; o Prvi ljubezni se je Slodnjak razpisal že v uvodu, a potem govori o njej še enkrat zelo obširno (25, 171—172); isto velja za razlago Glose (179, 180), za zabavljivi napis Daničarjem (198) in za soneta Je od veselga časa (224, 225) in Apel (264).

Pesniške oblike so razložene navadno na pravem mestu, vendar ne vselej. Tako ne bo nihče iskal razlage oktave pod geslom »nevarna leta« (169, op. 1) in razlage notranje zgradbe soneta pod geslom »z oči nebeških vržena pušica (215, op. 6).

Ponekod se Slodnjak pravilno poziva na ustrežna mesta, kjer je že bilo govora o isti reči ali v uvodu ali v kaki opombi oz. razlagi, n. pr. pri pesmih Pevcu (84), Matiju Čopu (275), Uvod h Krstu (280), Licovovi strelci (322), toda to so žal le izjeme. Taki navedki bi bili potrebni zlasti pri pesmih Judovsko dekle (100), Ribič (133), Nova pisarija (159, op. 14; 162, op. 25), Slovo od mladosti (173, op. 4), Ravnikarju (189) itd. Večkrat pa se ti pozivi obračajo na še neznano pesem, dasi bi bilo smotrnejše, ko bi kazali nazaj, ker bi bralec, ki prebira knjigo od začetka, dobil razlago novega iz že znanega (Prekop-Krst; Mornar-Ribič).

Nedoslednost je v navedbi uglasbitev Prešernovih tekstov. Le v razlagi pesmi Od železne ceste (79) je omenjena, morala bi pa biti vsaj pri 35 pesmih (prim. Kidrič, Prešerniana, 1946). Če pa že ni pri vseh, bi omembo pričakoval vsaj pri tistih, ki so najbolj popularne in ki so najčese vabile skladatelje, kakor n. pr. Kam?, Mornar, Nezakonska mati, Soldaška, Strunam, Ukazi, Zapuščena in Zdravljica, vsekakor pa pri Pod oknom, ki jo je pesnik še sam slišal peti in je to napravilo nanj globok vtis, kakor poroča Fr. Potočnik v svojih Spominih (DS 1925, 278).

V komentarju bi kazalo omeniti, da v 3. verz 6. gazele manjkata dva zloga (212), prav tako tudi v 13. verz soneta Sanjalo se mi je (246), dalje podobnost med Apalom in Puškinovim Sapožnikom, ki ga imamo v slovenskem prevodu, če se že govori v zvezi s Sv. Senanom o Puškinovi Rusalki. Bralec ne bo jasno, kam meri stavek, da je »pesnikov izraz zabrisan in na *enem mestu celo profisloven*« (221).

Citiranje virov, ki je komentator iz njih črpal snov za razlago, je nedosledno in večkrat pomanjkljivo. Sodim sicer, da ljudske izdaje ne kaže obremenjevati z znanstvenim aparatom, če pa se že navaja, potem bi moral še večkrat naleteti zlasti na Kidričevo in Pintarjevo ime.

Posebnost večine Slodnjakovih razlag je ta, da hoče nekatere pesmi vsebinsko približati bralec in stopnjevati lepotni užitek z obnavljanjem vsebine tako, da razveže Prešernov pesniški jezik v prozo. Take vaje dobro služijo v šoli, da ugotovimo, ali je učenec pesem razumel, in da se uči pravilno in lepo izražati. Glede na to pa, kar je Slodnjak sam zapisal, da je namreč poezija mnogoobrazna in samosvoja lepota, ki se razodeva vsakomur po svoje, bi bilo prav, ko bi lepota Prešernovih verzov brez parafraz učinkovala na braleca, ker je zelo dvomljivo, da bi nevezana beseda, pa naj je še tako izbrana, stopnjevala lepoto Prešernove umetnosti.

Knjiga je priročna, oprema primerna in ne razkošna. Krasi jo reprodukcija Goldensteinovega Prešerna. Notranja oprema pa je manj posrečena: oblika knjige je preozka, zato je bilo treba daljše verzte trgati na dve vrstici, in razlika med črkami pesemskega besedila ter črkami besedne razlage in komentarja premajhna, zato so nekatere strani zelo razbite, saj prinašajo le po nekaj Prešernovih verzov, ves drug prostor pa zavzemajo podčrtne opombe in komentar,

tiskane z istimi črkami. Če tehnični razlogi niso dopuščali uporabe različnega stavka, knjigi gotovo ne bi škodovalo, ko bi stal komentar na koncu Prešernovega teksta za nekako protiutež uvodu. Omenim še, da črke naslova *Zabavljivi napisi* (181) niso primerne, ker se ne ločijo od naslovov pravih razdelkov zbirke in bi kdo mislil, da je to samostojen del knjige, medtem ko je le skupina v oddelku Različne poezije.

Navedel sem vse, kar sem ob nadrobnejšem pregledovanju Poezij doktorja Franceta Prešerna, izdanih ob njih stoletnem jubileju, opazil dobrega in slabega. Izdaja, ki je prvi poskus te vrste pri nas in ki bo važna osnova za nadaljnje delo, je to zaslužila. Priznam, da sem knjigo nestrpno pričakoval in jo navdušen pozdravil, najbolj občudujoč prirediteljevo pogumno podjetnost in vnemo. Delo ob njej v šoli je spričo pomanjkanja posebne šolske izdaje olajšano in plodno. Škoda le, da si je dr. Slodnjak z obširnimi komentiranjem naložil nalogo, ki je v tako kratkem času, kolikor ga je imel na razpolago, ni mogel v vseh pogledih uspešno rešiti.

Zaradi stavka v *Zahvali in zagovoru* (355), da bi bil prireditelj pri delu »lahko hudo zablodil, ako mu ne bi bil nesebično in velikodušno pomagal« predsednik Akademije znanosti in umetnosti, univ. prof. dr. Franc Kidrič, sem se moral prepričati, v katerem pogledu mu je dr. Slodnjak dolžan zahvalo. Iz korekturnih odtisov sem razbral, da dr. Kidrič ni odgovoren ne za izbor ne za redakcijo teksta, pa tudi ne za to in ono netočnost, ki je bil pisec nanjo opozorjen, a je ni popravil.

Decembra 1946.

DOSTAVEK. V novi izdaji Prešernovih Poezij naj bi Slodnjak še popravil podatek, da je Zdravljica »prvič izšla v Novicah 26. marca 1848« (str. 68), ker je bila v resnici prvič objavljena mesec dni kasneje, namreč 26. aprila (gl. N 1848, list 17, str. 69). Napako je Slodnjak prevzel iz Žigonove Prešernove čitanke (Kronološki pregled str. 76), toda Žigon sam jo je potem popravil v članku Prešernova Zdravica (DS 1925, 283). Popraviti je treba tudi tiskovno pomoto *od zore v od zora* na str. 83. — Svoj stavek, da bi bilo treba Prešernovi nemški pesmi *Dem Andenken des Mathias Čop in An die Slovenen, die in deutscher Sprache dichten* na novo prevesti (str. 128, v. 10), dopolnjujem z opozorilom, da sta omenjeni pesmi medtem že izšli v novih prevodih. Prvo je prevedel Janko Glazer (gl. Novi svet 1947, str. 138 in 238), obe pa dr. Alojz Gradnik (Prešernovi nemški soneti, 1946, str. 11; Prešernove nemške pesnitve, 1947, str. 9).

Aprila 1948

Alfonz Gspan